

СТАНОВИЩЕ

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по научната специалност „Социология” в Института за изследване на населението и човека при БАН

Автор на дисертационния труд: Любомир Ивов Стойчев

Тема на дисертационния труд: Престъпността сред малолетните и непълнолетните в България след 1990 година – динамика, условия и фактори, и отражението ѝ върху качеството на човешкия капитал в страната

Основание за представяне на становището е участие в научно жури за защита на дисертационния труд съгласно заповед № РД-6 -72/ 02.03.2016 г. на директора на Института за изследване на населението и човека при БАН.

По-нататък в изложението си ще следвам изискванията за становищата съгласно Правилата за работата на научните журита в ИИНЧ- БАН по процедури за защита на дисертации.

1. Общо впечатление за дисертационния труд с оценъчен характер

Представеният дисертационен труд е мащабно, многопластово и задълбочено изследване на един тежък и болезнен за обществото проблем – престъпността сред малолетните и непълнолетните в България през годините на продължаващия преход с незнаен край. Темата е изключително актуална, защото става дума за подрастващи, които са извън релсите на нормалното човешко ежедневие, а като подрастващи те са част от бъдещето на страната.

Очевидно дисертантът е усетил тази актуалност и важност на темата и според мен е положил всички усилия да се отнесе с необходимата изследователска компетентност, безпристрастност и обективност в направените анализи и изведени обобщения и заключения.

Дисертантът следва две изследователски линии в разработката си. Първо, очертаване на профила на извършителите и осъдените непълнолетни по важни социално-демографски характеристики /пол, възраст, образование и др./ след 1990 г. и второ, разкриване на зависимости между децата, извършители на престъпления и качеството на човешкия капитал /на негови основни компоненти/ чрез система от избрани индикатори и променливи, предложени от изследователи от Лисабонския съвет за икономическо съревнование и социална промяна. Второто изследователско направление е пионерско за

българската изследователска практика и придава още по-голяма значимост на резултатите в разработката.

Дисертационният труд има ясно поставени цели и задачи, които жалонират изследователското търсене на дисертанта и го насочват към постигане на верифицирано научно знание и практико-приложни изводи. За това допринасят и умело подобрите подходи и методи за анализ на емпиричната информация /динамичните редове за възможно най-дълги периоди, избрани след критичен анализ на достоверността на числовите стойности в тях/. Специално внимание заслужава приложният метод за анализ на динамични редове на американския изследовател К. Грейнджър, което се прави също така за пръв път в българската изследователска практика.

Високото качество на научната разработка на Л. Стойчев се дължи на неговата много добра информираност и натрупани знания по изследваната тема, умения да анализира и представя /графично и таблично/ числови данни и използването на ясен език за излагане на постигнатите резултати.

2. Значимост и убедителност на получените резултати, интерпретации и изводи

Актуалността на темата предполага значимостта на получените резултати. Но това не е достатъчно. Много важно условие са компетентността и аналитичните способности на изследователя. Притежавайки тази две качества, Л. Стойчев постига значими обобщения и заключения за детската престъпност и връзката с човешкия капитал в България след 1990 г. Убедителността на получените изводи и заключения е доказана с прецизността на теоретичния и емпиричния анализ и използваните подходящи статистически измерители и метод за анализ на динамичните редове. Към това бих добавил и обективното отношение /без политическо и идеологическо пристрастие/ към получените факти, залегнали в основата на направените интерпретации и изводи.

3. Характер на научните приноси

Научните приноси в дисертационния труд, както е направил и дисертантът, могат да се разделят на две групи – с научен и научно-приложен характер.

Приносите с научен характер позволяват да се развиват и обогатяват теоретичните виждания за същността и динамиката на детската престъпност, причините и обхвата, ролята на макро-социалния и икономически контекст, в който тя се развива, както и на връзката на детската престъпност с човешкия капитал /нейното място и роля/.

Приносите с научно-приложен характер имат значение за управленските политики, с които да се оказва въздействие върху детската престъпност, както и за превантивни

действия за предпазване на малолетните и непълнолетните от престъпни действия и нарушаване на законите в страната.

4. Оценка на качеството на научните трудове, отразяващи изследванията по дисертацията

При разработването на дисертационния труд са проучени голям брой литературни източници от наши и чужди автори. Това са научни трудове на водещи изследователи в проблематиката на детската престъпност и човешкия капитал. Същевременно са използвани разнообразни източници на информация относно обекта на изследване, а именно статистически данни на национални и международни институции – Националният статистически институт, Министерството на вътрешните работи на Р България, Евростат, Световната банка и Международния валутен фонд. Също така обект на анализ са различни законови и правни актове и разпоредби на Народното събрание и Министерския съвет на страната, Международната организация на труда, Европейската комисия и др. Това е доказателство за много добрата информираност на дисертанта по изследваната тема.

5. Някои бележки

Не бих искал да изреждам бележки с второстепенно значение, за да запълня този параграф, но все пак има две неща, на които дисертантът трябва да обърне внимание:

Първата ми бележка се отнася до измерителите спрямо извършителите и осъдените за престъпления според определени социално-демографски характеристики /пол, възраст, образование и т.н./. В дисертацията са използвани главно броят на лицата и относителните дялове според значенията на социално-демографската характеристика. Но те не са достатъчни за получаване на точна представа за разпространението на дадена група извършители и осъдени за престъпления спрямо други групи на характеристиката /това се признава и от дисертанта на с.93 в дисертацията/. Например броят и относителният дял на осъдените непълнолетни българчета през 2000г. е 1766 и 52,1% срещу 1406 и 41,5% ромчета /с. 163 от дисертацията/. Излиза, че българчетата са криминално по-активни от ромчетата. Ако се изчислят т.н. интензивни величини /осъдени непълнолетни на 100 х. души от съответната етническа група/, сигурно е, че нещата ще се обърнат и може би многократно /това е направено за образованието – с. 108 в дисертацията/. Но тук би могло да се получи още по-точна представа за криминалната активност на двете етнически групи, ако се изчисли още един вид интензивни величини /осъдени непълнолетни на 100 х. души на същата възраст от съответната етническа група/. Тогава също ще е сигурно, че нещата ще продължат да се обръщат. Последните показатели обаче биха дали най-точна представа за криминалната активност на осъдените непълнолетни според етническата им

принадлежност. Разбира се, не подценявам липсата на данни, но когато това е така, при изводите трябва да се прояви необходимата коректност и предпазливост.

Втората бележка. Когато отбелязвах използването на метода на Грейнджър, съзнателно избегнах термина „каузалност”. Това е така, защото според мен, а има и много други автори, каузалността се доказва с експерименталния метод /формиране на експериментална и контролна група и контролиране на въздействието на факторната променлива/. При Грейнджър се съпоставят два /или повече/ динамични редове и се търси наличието на корелация в тяхното проявление, т.е. дали има зависимост между динамиката на двете явления. Например, ако има паралелно проявление, коефициентът на корелация ще бъде висок. Тогава едната променлива X, т.е. нейната динамика, е подходяща за предсказване на динамиката на другата променлива Y /подобно е твърдението на един от критиците на Грейнджър – Ф. Диболд, виж с. 185-186 на дисертацията/. Така че в дисертацията е направен не каузален, а регресионен и корелационен анализ за установяване на зависимости между динамични редове.

Горните бележки ги правя без да подценявам цялостните научни достойнства на дисертационния труд, а по-скоро с желание да подпомогна подобряването на по-нататъшната работа на дисертанта върху изследваните проблеми.

6.Заклучение

Становището ми за дисертацията „Престъпността сред малолетните и непълнолетните в България след 1990 г. – динамика, условия и фактори, и отражението ѝ върху качеството на човешкия капитал в страната” на Л. Стойчев е **„положително”**. Дисертационният труд отговаря на изискванията на получаване на ОНС „доктор”.

Предлагам на Уважаемото научно жури да присъди на Любомир Ивов Стойчев образователната и научна степен „доктор” по научната специалност „Социология”, шифър 05.11.01.

20.04.2016 г.

гр. София

Член на жури:

Чл.-кор. проф. дсн Ат. Атанасов